

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสุขภาพ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมศาสนา ในด้านต่างๆ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านผู้สอน ด้านการประเมินผล ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำแนกตามตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้

โดยผู้วิจัยมีสมมติฐานในงานวิจัยนี้ว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งหมด 5 แห่ง คือ ศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง ศูนย์บริการผู้สูงอายุบางแค ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค 2 ศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านทิพย์สุคนธ์ ศูนย์บริการผู้สูงอายุห้วยขวาง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถสรุปผลการศึกษา โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็นตอนๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปในสถานภาพปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวนทั้งสิ้นของกลุ่มตัวอย่าง 270 คน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน และส่วนใหญ่กลุ่มที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 186 คน สำหรับด้านอาชีพ พบว่า ช่วยเหลืองานในครอบครัว มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 184 คน และ อาชีพทำเกษตรกรรม มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 3 คน ส่วนวุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มีมากที่สุด จำนวน 110 คน และ ไม่ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนเลย มีจำนวนน้อยที่สุดจำนวน 8 คน ทางด้านรายได้ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ 2,001 – 4,000 บาท มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 99 คน และรายได้ 4,001 – 6,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน 46 คน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในแต่ละกิจกรรม ออกเป็น 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมสุขภาพ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมศาสนาและสังคม ในด้านต่างๆ 6 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านผู้สอน ด้านการประเมินผล ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อ

1. กิจกรรมสุขภาพ ความคิดเห็นโดยรวม ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านอุปกรณ์และสื่อ ($\bar{x} = 3.98$) ด้านผู้สอน ($\bar{x} = 3.68$) ด้านกิจกรรม การเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.62$) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.54$) ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 3.53$) และด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 3.53$)

2. กิจกรรมเสริมรายได้ ความคิดเห็นโดยรวม ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเหมาะสม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านอุปกรณ์และสื่อ ($\bar{x} = 3.82$) ด้านผู้สอน ($\bar{x} = 3.80$) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.55$) ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 3.52$) และด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 3.47$) และ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.37$)

3. กิจกรรมนันทนาการ ความคิดเห็นโดยรวม ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเหมาะสม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านอุปกรณ์และสื่อ ($\bar{x} = 3.77$) ด้านผู้สอน

($\bar{x} = 3.63$) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.55$) ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 3.51$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.51$) ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 3.41$)

4. กิจกรรมศาสนา ความคิดเห็นโดยรวม ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเหมาะสม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 3.77$) ด้านอุปกรณ์และสื่อ ($\bar{x} = 3.74$) ด้านผู้สอน ($\bar{x} = 3.68$) ด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.66$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 3.55$) ด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 3.51$)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในแต่ละกิจกรรม และรายด้าน จำแนกตามตัวแปรต้น เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ผลวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้สูงอายุเพศชาย มีความเห็นว่าการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม มีความเหมาะสมมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า

กิจกรรมสุขภาพ พบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า ด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิจกรรมเสริมรายได้ พบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิจกรรมนันทนาการ โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอุปกรณ์และสื่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ เพศชาย ผู้สูงอายุเพศชาย มีความเห็นว่าการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า เพศหญิง

กิจกรรมศาสนา โดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ ผู้สูงอายุเพศชาย มีความเห็นว่าการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง และเมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ในด้านอุปกรณ์และสื่อ แตก

ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ ผู้สูงอายุเพศชาย มีความเห็นว่าการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง

2. ผู้สูงอายุที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมศาสนา ในด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-69 ปีมีความคิดเห็นว่าการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป

3. ผู้สูงอายุที่มี อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

กิจกรรมสุขภาพ โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่าง ที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า อาชีพช่วยเหลืองานในครอบครัว และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านผู้สอน และด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ด้านผู้สอน กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ เกษตรกรรม และประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า ช่วยเหลืองานในครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ กลุ่มตัวอย่าง ที่มีอาชีพ เกษตรกรรม กับ ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า อาชีพรับจ้าง และอาชีพเกษตรกรรม มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่า อาชีพช่วยเหลืองานในครอบครัว

กิจกรรมเสริมรายได้ และกิจกรรมศาสนา พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิจกรรมนันทนาการ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ในด้านเนื้อหา กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า ข้าราชการบำนาญ และอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว กับ อาชีพรับจ้าง มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า อาชีพช่วยเหลืองานในครอบครัว ในด้านกิจกรรมการ

เรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพ ประกอบธุรกิจส่วนตัว กับอาชีพ รับจ้าง มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า ข้าราชการบำนาญ และอาชีพช่วยเหลืองานในครอบครัว มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า ข้าราชการบำนาญ

4. ผู้สูงอายุที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

กิจกรรมสุขภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา มัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา และ มัธยมต้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา มัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา และ มัธยมต้น

กิจกรรมเสริมรายได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านอุปกรณ์และสื่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยในด้านเนื้อหา กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา กับ ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ระดับมัธยมต้นมัธยมต้น และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา กับมัธยมต้น และกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมต้น ด้านอุปกรณ์และสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกระดับการศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา และ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา

กิจกรรมนันทนาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านอุปกรณ์และสื่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา กับ มัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา และ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ระดับประถมศึกษา และ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมปลาย มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า ด้านอุปกรณ์และสื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาทุกระดับ

กิจกรรมศาสนา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านอุปกรณ์และสื่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยที่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา กับปริญญาตรี มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา และ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เข้าศึกษา มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาทุกระดับ

5. ผู้สูงอายุที่มี รายได้ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า

กิจกรรมสุขภาพ โดยรวม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิจกรรมเสริมรายได้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 2,001 - 4,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001 - 6,000 บาท

กิจกรรมนันทนาการ โดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 2,001-4,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ ตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 2,001 – 4,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 6,001 บาทขึ้นไป ในด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001 – 6,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 2,001 – 4,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001 – 6,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 6,001 บาทขึ้นไป

กิจกรรมศาสนา โดยรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001 – 6,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 2,001 – 4,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 4,001 – 6,000 บาท มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความเหมาะสมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 6,001 บาทขึ้นไป

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะตามรายละเอียดของความคิดเห็นที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละด้าน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในประเด็นดังนี้

1. กิจกรรมสุขภาพ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นว่า ด้านเนื้อหา มีความน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ กิจกรรมการเรียนการสอน ก็สามารถทำตามและเข้าใจได้ง่าย รู้สึกสนุกสนาน แต่ควรจะมีการจัดกิจกรรมให้มากกว่านี้ ผู้สอนก็เป็นแบบอย่างที่ดี หน้าตาดี และอารมณ์ดี มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน และอยากให้มีครูผู้สอนมากกว่านี้ เพื่อที่จะได้สามารถดูแลผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง ถ้ามีครูผู้สอนที่ชำนาญและเชี่ยวชาญมาดูแลก็จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความมั่นใจ สำหรับด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมค่อนข้างแคบไปสำหรับการประเมินผล อยากให้ศูนย์บริการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน ติดตามถามข่าวของผู้เข้าร่วมกิจกรรมบ่อยๆ

2. กิจกรรมเสริมรายได้ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นว่า ด้านเนื้อหา ค่อนข้างจะยากไป และใช้เวลานานกว่าจะเรียนและทำเป็น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอน

ก็สามารถทำตามได้ และอยากให้มีการช่วยเหลือในเรื่องการหาตลาดให้มากกว่านี้ สำหรับครูผู้สอนมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน

3. กิจกรรมนันทนาการ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นว่า สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมมีความคับแคบไปทำให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง และบางครั้งฝนตกทำให้บริเวณที่ใช้จัดกิจกรรมบางส่วนไม่สามารถใช้ได้ อยากให้มีการจัดสร้างหลังคากันแดดสำหรับสถานที่บรรยากาศดีเหมาะแก่การทำกิจกรรม

4. กิจกรรมศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นว่า เนื้อหาที่สอนเหมาะสมดีกับสภาพสังคมในปัจจุบัน สำหรับกิจกรรมควรจัดให้มีการทัศนศึกษาตามสถานที่ต่างๆ เช่น วัด สถานธรรม หรือ ออกไปจัดกิจกรรมนอกสถานที่ แบบ ไปเช้า - เย็นกลับ ในสถานที่ที่แตกต่างจากที่เคยจัดกิจกรรม จะทำให้กิจกรรมน่าสนใจมากกว่าที่นั่งทำสมาธิอยู่ที่วัด ผู้สอนมีความเป็นกันเอง บรรยากาศดีและสถานที่มีความสงบ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายเรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ครั้งนี้ พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.61$) และเมื่อพิจารณาเป็น เป็นรายกิจกรรม พบว่า

1. กิจกรรมสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้ เนื่องจากเนื้อหา ส่วนใหญ่ที่ ผู้สูงอายุได้เรียน จะเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าใจง่าย ผู้สูงอายุมีความสนใจ และสามารถนำไปปฏิบัติที่บ้านได้ เช่น เนื้อหา ด้านโภชนาการ การดูแลตัวเองเบื้องต้น ยามเจ็บป่วย การทำอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งตรงกับ ที่ เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ (2533) กล่าวไว้ว่า ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรจัดให้ เนื้อหาที่จัดสามารถยืดหยุ่นได้มาก และขึ้นอยู่กับ

ความสนใจของผู้เรียน สภาพแวดล้อมท้องถิ่น นอกจากนั้นกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนั้นผู้สอนยังเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในเนื้อหาที่มาสอนให้กับผู้สูงอายุ และ เนื่องจากผู้สอนที่ต้องทำงานร่วมกับผู้สูงอายุ ต้องมีจิตวิทยาและมีความเข้าใจผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นยังต้องใจเย็น มีความเป็นกันเองกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังที่ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) กล่าวถึงบทบาทของครูในการช่วยนักศึกษาผู้ใหญ่ ต้องเป็นผู้ให้กำลังใจ ผู้เรียน หาวิธีทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความสนิทสนม คั่นเคียงกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุรู้สึกชอบในตัวผู้สอน ยามที่เข้าร่วมกิจกรรม และนอกจากนั้นผู้สอนยังต้องมีความรู้ และทักษะในการสอน ดังที่ ชอร์ (Shaw อ้างถึงใน มูฮำหมัดสาเลม แยนนา ,2545) กล่าวว่า บุคลลิกภาพที่ดีของครูสอนผู้ใหญ่ ควรจะมีทักษะในการสอน มีอารมณ์ขัน มีความสามารถเข้าสู่ผู้เรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับ (สมพงษ์ เกษมสิน,2544) กล่าวไว้ว่า งานบางประเภทมีลักษณะพิเศษหรือเป็นงานที่ซับซ้อน สลับสน หากใช้บุคคลธรรมดา ดำเนินงานอาจไม่ได้ผล ยิ่งกว่านั้นยังต้องการความชำนาญพิเศษ เลือคนบุคลากรให้เหมาะสมกับงานและความสำเร็จของงานก็ขึ้นอยู่กับ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ที่ติดต่อโดยเฉพาะ และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อผู้สูงอายุ ทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือ ในด้านบุคลากรซึ่งกันและกัน ทุกคนต้องมีความตั้งใจทำงาน และมีจุดยืน

2. กิจกรรมเสริมรายได้ พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้ ด้านผู้สอน พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้ ด้านเนื้อหาเป็นเนื้อหาที่ ผู้สูงอายุสามารถนำออกไปประกอบอาชีพเสริมได้ และเป็นประโยชน์ ด้านผู้สอนก็มีความเป็นกันเอง สำหรับด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าสามารถที่จะหารายได้เสริมให้กับตนเอง เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วมีประโยชน์ แต่ก็มีส่วนที่ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสม คือด้าน การประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการต่อไปนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลน้อย ประกอบกับสมาชิกในศูนย์บริการ มีจำนวนมาก ทำให้การติดตามประเมินผล จึงทำได้ไม่ทั่วถึง นอกจากนั้นยังขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งตรงกับ (อารีย์ เพชรบุตร,2544) กล่าวว่า สภาพปัญหาเกิดจากการประสานงาน ขาดการประสานกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้การติดตามผลไม่จริงจัง

3. กิจกรรมนันทนาการ พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้ กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ผู้

สูงอายุเข้าร่วมจะเป็นกิจกรรมที่ ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เช่น กิจกรรม ออกกำลังกาย หรือกิจกรรมนันทนาการ ที่ผู้สูงอายุมาเข้าร่วมจะได้พบปะ สังสรรค์กับเพื่อนวัยเดียวกัน และกิจกรรมที่ทำก็ได้ยากมาก และบางกิจกรรมยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย ซึ่งดังที่ วารี ธีระจิตร (2535) กล่าวไว้ว่า หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ สำหรับด้านอุปกรณ์ที่ใช้ ก็อยู่ในสภาพที่ดี มีเหมาะสมกับจำนวนสมาชิก ที่เข้ารับบริการ มีเพียงด้านการประเมินผล ที่พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่ศูนย์บริการมีจำนวนน้อย กว่าจำนวนสมาชิกที่เข้ารับบริการ ทำให้ การดูแล ไม่ทั่วถึง

4. กิจกรรมศาสนา พบว่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นต่อการจัดโปรแกรมการศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก โดยด้านที่มีความคิดเห็นว่าเป็นเหมาะสม คือด้าน เนื้อหา เนื่องจาก เนื้อหาที่นำมาสอนผู้สูงอายุ เป็นเนื้อหาที่ผ่อนคลาย แนะนำให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ที่กำลังจะมาถึง ตรงกับ การศึกษาของพีระสิทธิ์ คำนวนศิลป์และคณะ (2523) พบว่าในสังคมไทยศาสนาจะมีผลต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ช่วยให้ผู้สูงอายุลดความ วิตกกังวลในเรื่อง เกิด แก่เจ็บ ตาย ในเรื่องวัฏสงสาร ดังนั้น การจัดโปรแกรมการศึกษาในระบบโรงเรียน สำหรับผู้สูงอายุ ควรเป็นเนื้อหาที่ผ่อนคลาย ให้ผู้สูงอายุทำใจเตรียมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่มาถึง นอกจากนั้น ยังมี ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้ สถานที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่จะใกล้บ้านของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะโดยมากผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็จะเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น หรือ ระแวกใกล้เคียง ทำให้สะดวกต่อการเดินทางไป - กลับ และนอกจากนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมจะดำเนินไป ในช่วงเช้าของวัน ทำให้บรรยากาศสบาย ไม่ร้อนจนเกินไป ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และขาดของห้องที่ใช้จัดกิจกรรม ก็มีบริเวณกว้างขวางพอเหมาะ แสงสว่างก็สามารถส่องถึงได้ ดังที่ เดวีส์ (Davies, 1981) ได้กล่าวถึง สภาพแวดล้อมทางการเรียน การสอนว่า ต้องมีความสะดวกในการเดินทางไปถึงและความสะดวกของสถานที่ มีสภาพอากาศที่ดี ไม่ร้อน หรือเย็นเกินไป อากาศถ่ายเทได้สะดวกและเย็นสบาย แสงสว่างที่ดี ปราศจากเสียงรบกวน นอกจากนั้นด้านอุปกรณ์และสื่อ ก็เหมาะสม มีพอเพียง เนื่องจากกิจกรรมศาสนา ไม่ต้องใช้ อุปกรณ์มาก อาจจะใช้เพียงแค่ม้วนหนังสือสวดมนต์เท่านั้น

ตอนที่ 2 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละด้าน จำแนกตามตัวแปรต้น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

1. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการ ที่มีเพศต่างกัน ความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง 4 กิจกรรม ใน 6 ด้าน โดยรวม แตกต่างกัน โดยที่ ผู้สูงอายุเพศชายมีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนคิดเห็นว่า เหมาะสมกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง ทั้งนี้อาจมาจาก ที่ผู้สูงอายุเพศชาย มีความสนใจในกิจกรรมการดูแลร่างกาย สุขภาพของตนเองมากกว่าเพศหญิง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ นภาพร แก้วนิมิตรชัย (2540) ที่เพศชายและเพศหญิง มีความชอบและสนใจในกิจกรรมแตกต่างกัน เช่นเพศชายมีความสนใจมีความสนใจหรือชอบกิจกรรม ประเภทกีฬา หรือ กิจกรรมที่ใช้กำลัง ส่วนเพศหญิง มีความสนใจ หรือชอบกิจกรรมประเภทสวยงาม สนุกสนาน เป็นต้น ด้วยความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมของแต่ละเพศต่างกัน จึงตรงกับสมมติฐาน นอกจากนั้น

2. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการ ที่มีอายุต่างกัน ความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง 4 กิจกรรม ใน 6 ด้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ทั้งนี้เพราะ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ อายุไม่ต่างกันมาก กล่าวคือ 71-75 ปี กับ 75 ปีขึ้นไป เป็นส่วนใหญ่ ทำให้อายุไม่มีผลต่อ ความคิดเห็น ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธมา บุญรัตพันธ์ (อ้างถึงใน วรภรณ์ อยู่วัฒนา, 2544) ที่กล่าวว่า คนที่มีอายุใกล้เคียงกัน ย่อมมีความคิดอ่าน ความสนใจ ความต้องการ และความ สามารถ ใกล้เคียงกัน สัมพันธภาพในกลุ่มจะดีและพูดกันรู้เรื่อง เข้าใจง่าย ทัศนคติ คล้ายกัน

3. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการ ที่มีอาชีพต่างกัน ความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง 4 กิจกรรม ใน 6 ด้าน โดยรวม แตกต่างกัน ซึ่งตรงกับสมมติฐาน ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมที่แตกต่าง บางคนอาจจะ ต้องการกิจกรรมที่สามารถนำไปส่งเสริม หรือเพื่อเป็นแนวทางให้กับอาชีพของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณี จินตะเกษกรณ์ (2542) ประชาชนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันจะมีความต้องการด้านเนื้อหาความรู้ ในการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า กิจกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพ ประกอบธุรกิจส่วนตัว มีความคิดเห็นเหมาะสมกว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพ ช่วยเหลืองานที่บ้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้ ผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว อาจจะ สนใจเรื่องสุขภาพของตนเองมากกว่า เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจดี มีธุรกิจ

ส่วนตัวเอง ไม่ต้องรบกวนเงินของที่บ้าน ทำให้สามารถที่จะดูแลตนเองได้มากกว่า ผู้สูงอายุที่อยู่กับบ้าน ที่ยังต้องประหยัด หรือไม่สามารถใช้จ่ายเงินได้ตามใจตนเอง เนื่องจากต้องรอรับเงินจากบุตรหลาน

4. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการ ที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง 4 กิจกรรม ใน 6 ด้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก กิจกรรมที่เข้าร่วม เป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้ความสามารถ ทางวิชาการ หรือกิจกรรมที่ใช้ความคิดเห็นมาก แต่จะเป็นกิจกรรมที่มาพบปะสังสรรค์กัน ทำกิจกรรมร่วมกัน จึงมีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนแตกต่างกัน ซึ่งต่างจาก งานวิจัย ของ วุฒิ กาญจนสุนทร (2537) ที่พบว่า ระดับการศึกษากับความคิดเห็นต่อกิจกรรม ในกิจกรรมของศูนย์เยาวชน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา ระดับชั้นมัธยมปลาย มีความคิดเห็นว่าจะเหมาะสมกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กับประถมศึกษา ทั้งนี้ อาจมาเหตุผลดังต่อไปนี้ กิจกรรมสุขภาพ เป็นกิจกรรมที่ใช้ความรู้ ความเข้าใจในการเรียนการสอน เพราะเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ความเข้าใจ เช่น การดูแลตัวเองเบื้องต้น ยามเจ็บป่วย หรือว่า การให้คำแนะนำเรื่องอาหาร โภชนาการเบื้องต้น สำหรับผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาจจะมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำความเข้าใจได้ดี และเร็วกว่า

5. ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกศูนย์บริการ ที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้ง 4 กิจกรรม ใน 6 ด้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เพราะรายได้ของสมาชิกส่วนใหญ่ จะอยู่ระหว่าง ไม่เกิน 2,001 บาท กับ 2,001 – 4,000 บาท และจะเป็นรายได้ที่มาจาก สมาชิกในครอบครัวให้มา และในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมมากนัก และ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ต้องการมาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การมาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ฟังเทศน์ พบปะสังสรรค์ ซึ่งไม่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายมาก หรือ การหารายได้เสริม เพื่อเป็นการช่วยเหลือ และลดภาระ ให้กับ ลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฟิริสทธิ คำนวณศิลป์ (2523) ที่กล่าวว่าผู้สูงอายุ มีความภาคภูมิใจของตนเองในด้านเศรษฐกิจ ไม่ได้ต้องการเป็นผู้รับความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว และต้องการให้รัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดหาอาชีพ หรือรายได้พิเศษให้ จึงไม่ทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมศาสนา ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยที่กิจกรรม

นันทนาการ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 2,001 – 4,000 บาท มีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่า ผู้สูงอายุที่ รายได้ 6,001 ขึ้นไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำ อาจจะพอใจในกิจกรรมที่ทางศูนย์บริการจัดขึ้น เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรมาก สำหรับผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงกว่า อาจมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเล่นมาก ทำให้มีผู้ทำกิจกรรมนี้ มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า กิจกรรมศาสนา ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่างกันก็มีความคิดเห็น แตกต่างกันด้วย โดยที่ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 2,001–4,000 บาท มีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่า ผู้สูงอายุที่ รายได้ 4,001–6,000 บาท และ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ 4,001–6,000 บาท มีความคิดเห็นต่อโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมมากกว่า ผู้สูงอายุที่ รายได้ 6,001 บาทขึ้นไป แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่ำกว่าเท่าไร ก็จะมีความคิดเห็นว่าการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมากกว่า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การมาเข้าร่วมกิจกรรมศาสนา ของผู้สูงอายุ ก็หวังเพื่อให้ตนเองมีความสุข โดยไม่ได้มุ่งหวังกับกิจกรรมการไปเที่ยวตามวัดต่างๆ นอกจากนั้นยังเป็นการได้มาพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงรุ่นเดียวกัน แต่สำหรับผู้สูงอายุที่มี รายได้สูง อาจคิดว่าการจัดกิจกรรมไม่ค่อยเหมาะสม อาจเนื่องมาจาก มีการจัดกิจกรรมที่ศาสนาจนเกินไป ทำให้กิจกรรมที่จัดไม่สนุกสนานเท่าที่ควร

ตอนที่ 3 ผลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ต่อความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. กิจกรรมสุขภาพ สูงอายุส่วนมาก คิดเห็นว่า ด้านเนื้อหา มีความน่าสนใจ มีสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสมาชิกที่บ้าน กิจกรรมการเรียนการสอน ก็สามารถทำตามและเข้าใจได้ง่าย และนอกจากนั้นยังสามารถนำไปปฏิบัติเองที่บ้าน รู้สึกสนุกสนาน แต่ควรจะมีการจัดกิจกรรมให้มากกว่านี้ ผู้สอนก็เป็นแบบอย่างที่ดี หน้าตาดี และอารมณ์ดี มีความเป็นกันเองกับผู้เรียน ถ้ามีครูผู้สอนที่ชำนาญและเชี่ยวชาญมาดูแลก็จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความมั่นใจ ซึ่งตรงกับ ชอร์ (Shaw,อ้างถึง โน มูฮัมหมัดสาเลม แยนนา, 2545) กล่าวถึงบุคลิกของครูผู้สอนผู้ใหญ่ว่า ต้องมีทักษะในการสอน มีอารมณ์ขัน มีความรู้ดี มีความอดทน สำหรับด้านสถานที่ในการจัดกิจกรรมค่อนข้างแคบไป สำหรับการประเมินผล ต้องการให้ศูนย์บริการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน ติดตามถามข่าวของผู้เข้าร่วมกิจกรรมบ่อยๆ

2. กิจกรรมเสริมรายได้ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดเห็นว่า ด้านเนื้อหาค่อนข้างจะยากไป และใช้เวลานานกว่าจะเรียนและทำเป็น ซึ่งตรงกับที่ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2531) กล่าวไว้ถึงหลักการ

จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จะมีเพิ่มมากขึ้นในแต่ละบุคคล เมื่อมีอายุมากขึ้น ดังนั้นการสอนต้องเตรียมเนื้อหาให้ดี ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนก็สามารถทำตามได้ และอยากให้มีการช่วยเหลือในเรื่องการหาตลาดให้มากกว่านี้ สำหรับครูผู้สอนมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน

3. กิจกรรมนันทนาการ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คิดเห็นว่า สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมมีความคับแคบไปทำให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมได้ไม่ทั่วถึง และบางครั้งฝนตกทำให้บริเวณที่ใช้จัดกิจกรรมบางส่วนไม่สามารถใช้ได้ ซึ่งสภาพแวดล้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมหากไม่ดีพอแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ของบุคคลได้ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี มีผลต่อบรรยากาศในการเรียนเป็นอย่างมาก ดังที่ เดวีส์ (1981) กล่าวไว้ว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้าน เช่น ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน แสงสว่างที่เพียงพอ ทั่วถึง และ บริเวณจัดกิจกรรมปราศจากเสียงรบกวน นอกจากนั้นยังอยากให้มีการจัดสร้างหลังคากันแดด

4. กิจกรรมศาสนา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คิดเห็นว่า เนื้อหาที่สอนเหมาะสมดีกับสภาพสังคมในปัจจุบัน สำหรับกิจกรรมควรจัดให้มีการทัศนศึกษาตามสถานที่ต่างๆ เช่น วัด สถานธรรม หรือ ออกไปจัดกิจกรรมนอกสถานที่ แบบ ไปเช้า - เย็นกลับ ในสถานที่ที่แตกต่างจากที่เคยจัดกิจกรรม จะทำให้กิจกรรมน่าสนใจมากกว่าที่นั่งทำสมาธิอยู่ที่วัด ผู้สอนมีความเป็นกันเอง บรรยากาศและสถานที่มีความสงบ ซึ่งกิจกรรมศาสนา เป็นกิจกรรมที่เน้น การฟังเทศน์ ทำบุญตามประเพณี หากมีการจัดทำบุญตาม วัดต่างๆ จะเป็นการสร้างเสริมบรรยากาศใหม่ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรม และเหตุผลที่ทำให้กิจกรรมทางศาสนา ระหว่างเพศ มีความแตกต่างกัน และจากการศึกษาของพีระสิทธิ์ คำนวนศิลาปและคณะ (2523) พบว่าในสังคมไทยศาสนาจะมีผลต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ช่วยให้ผู้สูงอายุลดความวิตกกังวลในเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในเรื่องวัฏสงสาร ดังนั้น การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับผู้สูงอายุ ควรเป็นเนื้อหาที่ผ่อนคลาย ให้ผู้สูงอายุทำใจเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงที่มาถึง

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการวิจัยการศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่าความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ทั้ง 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมนันทนาการ และ

กิจกรรมศาสนา ใน 6 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านผู้สอน ด้านการประเมินผล ด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ด้านอุปกรณ์และสื่อ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้วิจัยมีข้อเสนอทั่วไป และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมสุขภาพ ด้านเนื้อหา ควรเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงอายุสามารถทำความเข้าใจตามได้ง่าย โดยอาจจะเป็นการนำ วิดีโอเกี่ยวกับเรื่องอาหารสำหรับผู้สูงอายุ หรือว่า วิธีการเลือกรับประทานอาหารตามโรคที่ผู้สูงอายุเป็น มาให้ดู จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเข้าใจง่าย นอกจากนั้น วิทยากรที่สอน ควรมีความชำนาญในกิจกรรมที่สอน และสามารถอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจในท่าการออกกำลังกายได้อย่างชัดเจน เนื่องจากกลุ่มผู้เรียนเป็นผู้สูงอายุ ควรระมัดระวังในเรื่องท่าของการออกกำลังกาย ด้านการประเมินผลควรมีการติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ เช่นการติดตามสอบถามไปเยี่ยมเยียนตามบ้าน เนื่องจากสมาชิกบางท่านไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลาหลายวันก็ควรไปเยี่ยม สอบถาม หรือโทรไปหาที่บ้าน

2. กิจกรรมเสริมรายได้ทางด้านเนื้อหาทางศูนย์บริการผู้สูงอายุ ควรหาหลักสูตรที่ผู้สูงอายุสามารถเรียนแล้วนำออกไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้จริงๆ นอกจากได้ความเพลิดเพลินและยังสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

3. กิจกรรมนันทนาการ ทางด้านเนื้อหาและกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนด้วย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นด้านออกกำลังกาย เช่น สีสาค แอร์โรบิค เป็นต้น ดังนั้นเนื้อหา และ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องไม่ยากจนเกินไป จนกระทั่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่สามารถทำตามได้ ดังนั้นการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล และดูความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก นอกจากนั้น นอกจากนั้นทางด้านสภาพแวดล้อมและสถานที่ ควรมีบริเวณกว้างขวาง และมีหลังคากันแดด กันฝน ยามที่สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม

4. กิจกรรมศาสนา กิจกรรมการเรียนการสอน ควรปรับให้มีความสุขสนุกสนานมากขึ้น อาจจะเป็นการสอนธรรมะโดยใช้นิทานหรือ การดูเนื้อให้ผู้สูงอายุฟัง จะเป็นการได้แง่คิด และไม่ทำให้เนื้อเรื่องที่เล่าน่าเบื่อ นอกจากนั้นควรเป็นเนื้อหาที่ผ่อนคลาย ให้ผู้สูงอายุทำใจเตรียมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่มาถึง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ กับผู้สูงอายุ ในสถานสงเคราะห์คนชรา ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. ควรมีการศึกษา ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ ทั่วประเทศ ที่มีต่อการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัย ที่ส่งผลต่อ การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับผู้สูงอายุ ในศูนย์บริการผู้สูงอายุ ทั่วประเทศไทย
4. ควรมีการศึกษา การพัฒนารูปแบบ การศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชน ที่จัดโดยองค์กรชุมชน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย